

УДК 053.2/5;-055.62;-058.86:-053.4:008

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7\(48\)-968-979](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-7(48)-968-979)

Черепаня Наталія Іванівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної та спеціальної освіти Мукачівського державного університету, м. Мукачево, тел.: +380666317196, <https://orcid.org/0000-0002-8090-467X>

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розкрито теоретичні аспекти проблеми формування валеологічної культури у дітей раннього і дошкільного віку. Наголошено, що гості виклики сьогодення викликають глибокі зрушення у свідомості громадян і впливають на їхній спосіб життя. Це призводить до погіршення фізичного, психологічного, морального, духовного та соціального здоров'я населення, особливо дітей і молоді. Таким чином, питання охорони та підтримки дитячого здоров'я набуває виняткової важливості, оскільки воно є запорукою сталого розвитку країни. Проаналізовано погляди науковців щодо валеологічної освіти та валеологічної культури. Зазначено, що сформованість здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку корелює з наявністю елементів валеологічної культури, які відображають свідоме, ціннісне та практичне ставлення до здоров'я. Валеологічну культуру дітей раннього та дошкільного віку визначено як інтегративну особистісну характеристику, що включає елементарні знання про здоров'я, сформоване ціннісне ставлення до нього, базові навички здоров'язбережувальної поведінки та мотивацію до дотримання засад здорового способу життя. Встановлено, що валеологічна культура є важливою складовою здоров'язбережувальної компетентності дитини, яка формується через цілеспрямовану педагогічну діяльність, використання розвивального середовища, інтеграцію знань, умінь і ціннісного ставлення до здоров'я. З'ясовано, що формування валеологічної культури у дітей раннього і дошкільного віку передбачає цілеспрямоване виховання уявлень про здоров'я як найвищу цінність. Цей процес охоплює розвиток елементарних навичок здоров'язбережувальної поведінки, формування позитивного ставлення до власного тіла та потреби дбати про нього в повсякденному житті. Уважаємо, що успішність цього процесу значною мірою залежить від професійної підготовки педагогів, відповідності освітнього середовища закладів дошкільної освіти віковим особливостям

дітей та активного залучення сім'ї до реалізації завдань валеологічного змісту.

Ключові слова: діти раннього та дошкільного віку, здоров'я, валеологія, валеологічна освіта, валеологічне виховання, валеологічна культура, фізичне виховання, здоров'язбережувальна компетентність.

Cherepania Nataliia Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Preschool and Special Education of Mukachevo State University, Mukachevo, tel.: +380666317196, <https://orcid.org/0000-0002-8090-467X>

TO THE PROBLEM OF FORMATION OF VALEOLOGICAL CULTURE AT CHILDREN OF EARLY AND PRESCHOOL AGE

Abstract. The author of the article has revealed the theoretical aspects of the problem of forming a valeological culture among the children of early and preschool age. It has been emphasized that the challenges of our time cause profound shifts in the minds of citizens and affect their lifestyles. This leads to a deterioration in the physical, psychological, moral, spiritual and social health of the population, especially children and youth. Thus, the issue of protecting and maintaining children's health is of paramount importance, as it is the key to the country's sustainable development. The author also has analyzed the views of scientists on valeological education and valeological culture. It has been noted that the formation of health-saving competence in preschool children correlates with the presence of elements of valeological culture that reflect a conscious, value-based and practical attitude to health. The valeological culture of children of early and preschool age has been defined as an integrative personal characteristic that includes elementary knowledge about health, a formed value attitude towards it, basic skills of health-saving behavior and motivation to follow the principles of a healthy lifestyle. It has been established that valeological culture is an important component of a child's health-saving competence, which is formed through purposeful pedagogical activity, the use of a developmental environment, the integration of knowledge, skills and value attitudes towards health. It has been found that the formation of a valeological culture in children of early and preschool age involves the purposeful education of ideas about health as the highest value. This process includes the development of basic skills of health-promoting behavior, the formation of a positive attitude towards one's own body and the need to take care of it in everyday life. We believe that the success of this process largely depends on the professional training of teachers, the compliance of the educational environment of preschool education institutions

with the age-specific health characteristics of children, valeology, valeological education, valeological education, valeological culture, physical education, health-saving competence of children and active involvement of the family in the implementation of valeological tasks.

Keywords: early and preschool children, health, valeology, valeological education, valeological upbringing, valeological culture, physical education, health-preserving competence.

Постановка проблеми. Сучасні трансформаційні процеси в нашій державі, нестабільність в політичній, екологічній, моральній сферах, спричинена війною, провокують глибокі зміни у свідомості громадян і впливають на стиль їхнього життя. Усе це негативно відбивається на фізичному, психологічному, моральному, духовному та соціальному стані здоров'я населення, зокрема дітей та молоді. Відповідно, питання збереження і зміцнення дитячого здоров'я сьогодні є надзвичайно актуальним і вагомим, адже саме воно визначає майбутнє держави.

Наразі простежується тривожна тенденція до зниження рівня здоров'я дітей ще в ранньому віці. У зв'язку з цим вихователям закладів дошкільної освіти доводиться адаптувати освітній процес із урахуванням пріоритету збереження здоров'я дітей.

Саме тому ще однією актуальною проблемою сьогодення «постає підготовка педагогів, які будуть здатні навчити дітей турбуватися про своє здоров'я, формувати у них культуру здоров'я. Лише навчивши малят, як власними силами зберігати і зміцнювати здоров'я, підтримувати високу працездатність, уникати стресових ситуацій, дотримуватись умов безпечного життя, можна виправити критичне положення погіршення стану здоров'я нації» [8, с.7].

Враховуємо й те, що Базовий компонент дошкільної освіти однією із цінностей дошкільної освіти декларує – зміцнення фізичного, психічного, соціального здоров'я дитини та визначає здоров'язбережувальну компетентність (здатність дитини до застосування навичок здоров'я збережувальної поведінки відповідно до наявної життєвої ситуації; дотримання основ здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності) як ключову для дошкільної освіти. Результат сформованої компетентності – «потреба в опануванні способами збереження та зміцнення власного здоров'я, сукупність елементарних знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; стійка мотивація еколого-валеологічної спрямованості щодо пізнання себе та довкілля, яка спонукає до використання навичок здоров'язбережувальної поведінки» [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомі складові проблеми формування здоров'я у дітей раннього та дошкільного віку знайшли своє вирішення у працях багатьох вітчизняних науковців і практиків (Т.Андрющенко, Е.Вільчковський, Н.Денисенко, М.Єфименко, Ю.Калінчак, В.Кошель, Н.Левінець, Л.Лохвицька, О.Максимова, М.Машовець та ін.). Усі вони одностайні щодо вагомості оволодіння дошкільниками базовими знаннями про здоров'я, формування у них ціннісного ставлення до власного фізичного стану, дотримання здорового способу життя, а також усвідомлення культурно-ціннісних аспектів, пов'язаних зі здоров'язбереженням. Цінним для нашого дослідження вважаємо розроблений О. Максимовою навчально-методичний посібник «Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади)» [8], в якому висвітлено теоретичні засади формування, підтримки та зміцнення особистісного здоров'я; окреслено методичні підходи до реалізації валеологічної освіти в дошкільному віці; подано форми, методи та засоби організації роботи з дітьми у цьому напрямі; розглянуто особливості ознайомлення дошкільників із функціями життєво важливих органів та формування у них дбайливого ставлення до власного тіла, питання раціонального харчування й основи безпечної життєдіяльності.

Мета статті – розкрити теоретичні аспекти проблеми формування валеологічної культури у дітей раннього і дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Валеологія (від лат. valeo – бути здоровим) трактується як «інтегративна наука про фундаментальні закони формування, збереження та зміцнення індивідуального здоров'я людини» [8, с.10]. О. Свйонтик, В. Поливко стверджують, що валеологія, як виховна стратегія, «має на меті навіювати дитині позитивне ставлення до здорового способу життя як у фізичному, так і моральному, соціальному напрямі, формування світоглядних поглядів та знань у збереженні власного здоров'я, гармонії співіснування з природою» [10, с.77-78].

Педагогічна валеологія, як вважає А. Клебанівська, покликана формувати у молодого покоління пріоритет здоров'я та мотивації до здорового способу життя методами та засобами педагогіки. У цьому контексті особливо важливою стає реалізація освітньо-виховних програм підготовки майбутніх вихователів, які, опанувавши ефективні методи збереження здоров'я, зможуть професійно впливати на поведінку дітей, спонукати їх дотримуватися здорового способу життя та виховувати відповідальність за власне здоров'я [6, с.206].

Дослідниця наполягає на тому, що еколого-валеологічна система освіти «передбачає не тільки отримання знань про способи збереження та зміцнення здоров'я, а й здійснення комплексу зусиль на індивідуальному

рівні, спрямованих на кількісний вимір рівня та зміцнення функціонального стану систем організму. Для ведення здорового способу життя людина повинна дотримуватись, а не тільки знати основні правила-норми, серед яких забезпечення високого рівня своєї фізичної форми є базовим, але не єдиним» [6, с.206].

О. Максимова вважає очевидним той факт, що «максимум зусиль щодо формування здоров'я необхідно прикласти на ранніх етапах життя, на період активного соматичного формування і психічного становлення» [8, с.10].

Наголошено, що формування здоров'я людини розпочинається ще з доємбріонального етапу, що зумовлює важливість оздоровлення майбутніх батьків.

Упродовж внутрішньоутробного розвитку стан плода може ускладнюватися під впливом патогенних чинників, а також наявністю захворювань окремих органів і систем материнського організму, зокрема ендокринної.

Це підкреслює актуальність збереження та підтримки здоров'я жінки в період вагітності [8, с.10].

Авторка підкреслює важливість виховання здорового способу життя у дошкільників, обґрунтовуючи свою позицію тим, що «лише з самого раннього дитинства можна прищепити основні знання, навички і звички з охорони здоров'я, які згодом перетворяться у важливий компонент загальної культури людини і вплинуть на формування здорового способу життя усього суспільства.

Саме у дошкільному віці закладається майбутній потенціал здоров'я, це найважливіший час для виховання здорового способу життя. Діти дошкільного віку вже здатні розуміти й усвідомлювати залежність стану здоров'я від способу життя» [8, с.7].

Згідно із дослідженням О. Дехтярьової та І. Каденко, знання про здоров'я мають особовий сенс, що проявляється в життєвих установах на здоровий спосіб життя і моральних нормах діяльності.

Тому, як вважають науковці, формування валеологічної культури пов'язане з проблемою валеологічної освіти, виховання і навчання. На переконання авторів:

- валеологічна освіта містить засвоєння валеолого-гігієнічних і медико-біологічних знань, розвиток морально-етичного й естетичного відношення до свого здоров'я, здоров'я оточення і майбутнього покоління;

- валеологічне виховання розглядається як процес формування ціннісних установок на збереження здоров'я і здорового способу життя, життєвих цінностей, що є частиною і загальнокультурного світогляду;

– призначення валеологічного навчання полягає в засвоєнні валеологічних знань, умінь і навичок, що є основою валеологічної грамотності.

Це означає розуміння суті здорового способу життя, здійснення здоров'язберігальної діяльності.

– результатом валеологічного виховання і навчання є сформованість валеологічного мислення і валеологічної самосвідомості;

– показником валеологічної освіченості є сформованість валеологічної культури особи [3, с.58].

Мета валеологічної освіти дітей дошкільного віку – виховання особистості, яка здатна протягом життя підтримувати своє здоров'я на максимально високому рівні і завдяки цьому реалізувати свої внутрішні можливості [8, с.13].

Це передбачає розвиток у дітей валеологічного світогляду та формування здоров'язбережувальної компетентності, а також формування мотиваційної сфери, яка сприятиме усвідомленому й активному залученню кожної дитини до процесу формування власного здоров'я.

Беремо до уваги, що процес упровадження валеологічної освіти у дошкільному віці характеризується низкою специфічних особливостей, а саме:

– валеологічна освіта базується на знаннях з різних сфер науки: медицини, біології, екології, філософії, психології.

Це потребує компетентності педагогів з усіх згаданих сфер, володіння ними ефективними формами і методами для досягнення кращих результатів у валеологічній освіті;

– валеологічна освіта передбачає роботу у декількох напрямках: з дітьми, з вихователями, з батьками, з представниками громадськості. Це вимагає об'єднання зусиль усіх суб'єктів виховного процесу, узгодження їхніх дій та відносин;

– робота з формування здорового способу життя залежить від особливостей конкретного навчально-виховного закладу: умов, традицій, якісного складу педагогічного колективу, матеріальної бази; вона є складовою системи виховної роботи і має органічно взаємодіяти з іншими її напрямками [8, с.13].

За логікою нашого дослідження слід також розглянути сутність валеологічного світогляду дитини дошкільного віку, який науковці розглядають як «усвідомлені та прийнятні на рівні розуміння дитиною знання і вироблення практичного досвіду життєдіяльності, де акцентується увага на здоровому харчуванні, використанні гігієнічних навичок та вмінь самообслуговування, шанобливому ставленні до природи й раціональному

використанні її благ, активність у заняттях фізичною культурою, формують компетенції буття вихованця, гармонійну картину світу» [10, с.78].

При цьому, засобами формування свідомого ставлення до власного здоров'я є різні види діяльності (народні рухливі, дидактичні, сюжетно-рольові ігри, самостійна праця, пошукова самостійна діяльність дітей, постійний моніторинг стану здоров'я тощо), «спрямовані на усвідомлення дитиною того, що зміцненню її здоров'я сприяють: заздалегідь спланована й детально продумана відповідна рухова діяльність; постійне перебування на свіжому повітрі, дотримання загартувальних процедур та правил особистої гігієни, раціонального харчування, активний відпочинок, повноцінний сон; активне пізнання світу, вияв позитивних емоцій, доброзичливе ставлення до оточення, уміння вести спостереження та узагальнювати його результати; шанобливе ставлення до природи, людей, усього живого та неживого; доброзичливі стосунки з людьми; усвідомлення того, що про здоров'я необхідно дбати внаслідок сформованої мотивація, котра передбачає збереження власного здоров'я» [5].

Як вже зазначалось вище, однією із ключових для дошкільної освіти є сформована у дітей належним чином здоров'язбережувальна компетентність, складовими якої Т. Андрющенко виокремлює «комплекс життєвих навичок, сформованість яких забезпечує дитині можливість свідомо вести здорове, повноцінне, цікаве життя» [2, с.14].

Авторка зазначає, що методика формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку передбачає «систему роботи з формування трьох груп життєво важливих навичок, а саме: життєві навички, що сприяють збереженню фізичного здоров'я (навички раціонального харчування, навички рухової активності, санітарно-гігієнічні навички, навички дотримання режиму діяльності та відпочинку); життєві навички, що сприяють збереженню соціального здоров'я (навички ефективного спілкування, навички співчуття, навички поведінки в умовах тиску, навички спільної діяльності); життєві навички, що сприяють збереженню психічного і духовного здоров'я (навички самоусвідомлення та самооцінки, навички самоконтролю, навички аналізу проблем та прийняття рішень, навички успішного досягнення мети)» [2, с.14].

На основі цього приходимо до висновку, що сформованість здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку корелює з наявністю елементів валеологічної культури, що відображають свідоме, ціннісне та практичне ставлення до здоров'я.

Валеологічну культуру людини, як вважають науковці, можна трактувати як «поведінку, націлену на здоровий спосіб життя, раціональне задоволення біологічних і соціальних потреб» [3, с.56] і зауважують, що

«валеологічна культура як спосіб життя особи формується в конкретних соціально-економічних, політичних, екологічних й інших умовах і є головним визначальним чинником для формування здоров'я людини [3, с.56].

Згідно із дослідженням О.Адеєвої, валеологічна культура є «складовою частиною загальної культури людства, яка містить у собі об'єктивні результати діяльності людей, що виявляються в рівні здоров'я людини і суспільства, суб'єктивні людські сили і здібності, що реалізуються в діяльності, спрямованій на забезпечення здорового способу життя кожної особистості» [1, с.9]. Валеологічна культура особистості – це «інтегральне утворення, певний спосіб діяльності і поведінки людини, що виявляється у здоровому способі життя і визначає дбайливе ставлення до власного здоров'я і до здоров'я інших. Валеологічна культура особистості – це усвідомлена на особистісному рівні концепція здоров'я, на підставі якої формується індивідуальна програма здорового способу життя, відбувається розвиток творчого оздоровчого мислення особистості» [1, с.9-10]. Авторка підкреслює, що суть поняття «валеологічна культура особистості» може уточнюватися залежно від професійного контексту. Водночас у будь-якій сфері вона проявляється через валеологічну свідомість, здоров'язберігаюче поведіння і здоров'язберігаючу діяльність.

С.Крохмаль та Ю.Ісаєв стверджують, що «концептуальне положення формування валеологічної культури поряд з традиційним процесом навчання основам здорового способу життя, навичкам психогігієни і вмінням надавати невідкладну допомогу в критичних ситуаціях, передбачає забезпечення постійного накопичення знань про закономірності формування тілесного і духовного здоров'я, освоєння в процесі валеологічного виховання інших загальнолюдських цінностей духовного, морального та естетичного спрямування» [7].

Аналізуючи наукові праці, В.Іванова та Т.Муха виокремлюють основні компоненти змісту валеологічної культури дітей старшого дошкільного віку: «когнітивний (валеологічні знання); аксіологічний (валеологічні цінності, відносини, переживання, емоції); нормативний (етичні норми, правила); поведінковий (вчинки, особиста безпека); стиль мислення. Така структуризація дозволяє розглядати валеологічну культуру як цілісну систему, що включає валеологічні знання, уміння, культуру почуттів, діяльності, культуру поведінки» [4, с.157]. Дослідниці переконані, що досягненню сутності валеологічної культури сприяють її методологічні функції: «ціннісно-орієнтована пов'язана зі спрямованістю розвитку валеологічної культури на самозбереження, самозміцнення здоров'я, на благоговіння перед життям; гуманістична – забезпечує збереження

тілесного та духовного здоров'я людини; регуляторна – забезпечує виховання норм, правил поведінки у навколишньому світі; пізнавальна – у змістовному полі валеологічної культури орієнтує на систему валеологічних знань та умінь» [4, с.157-158].

У нашому дослідженні послуговуємося такими критеріями та показниками сформованості уявлень старших дошкільнят про здоровий спосіб життя та валеологічну культуру: наявність знань про вплив гігієни на здоров'я людини, які відповідають справжнім медичним знанням; ставлення до свого здоров'я, що виражається у бажанні вести здоровий спосіб життя, займатися фізкультурою, спортом; допомагати товаришам, близьким та іншим людям у вигляді вираження уваги, співчуття, морального вчинку; застосування отриманих знань про здоров'я, культуру спорту, моральні вчинки в житті; дотримання правил поведінки, що сприяють збереженню та зміцненню здоров'я [4, с.158].

Формування валеологічної культури у дітей раннього і дошкільного віку передбачає цілеспрямоване виховання уявлень про здоров'я як найвищу цінність. Цей процес охоплює розвиток елементарних навичок здоров'язбережувальної поведінки, формування позитивного ставлення до власного тіла та потреби дбати про нього в повсякденному житті. Провідними методами визначаємо такі:

- пояснювально-ілюстративний (використовується для ознайомлення дітей з основами гігієни, здорового харчування, значенням руху, сну, чистоти тощо через доступне пояснення та наочність (малюнки, моделі, плакати));

- ігровий (передбачає використання сюжетно-рольових, дидактичних, рухливих ігор, які сприяють закріпленню знань про здоров'я та формуванню відповідних поведінкових моделей);

- практичний (діти беруть участь у вправах ранкової гімнастики, загартувальних процедурах, виконують елементарні гігієнічні дії, вчаться самостійно доглядати за собою);

- метод прикладу (вихователі, батьки чи герої казок демонструють зразки здорової поведінки, які діти наслідують);

- метод заохочення (схвалення та позитивна оцінка здоров'язбережувальної поведінки дитини стимулює бажання повторювати її знову.

Дослухаємось також до рекомендацій дослідників щодо впровадження ігрових форм роботи, інтегрованих у спеціально організоване розвивальне середовище:

- залучення дітей до оздоровчих звичок (гімнастика ранкова та пробудження, температурний режим повітря);

- формування навичок саморегуляції власним організмом в просторі за допомогою проведення рухливих ігор;
- самоаналіз власного самопочуття і адекватна оцінка можливостей організму у виконанні фізичних вправ;
- бесіди та ділові ігри з метою профілактики і безпеки життєдіяльності у зимовий та літній період;

– реалізація на основі методу проєктів заходів валеологічного спрямування, які об'єднують педагогів, батьків та вихованців («Тато, мама, я – спортивна сім'я», «Зимові види спорту», «Екологічні прогулянки», «Корисну страва своїми руками», «Город на підвіконні» тощо) [10, с.81-82].

Висновки. Отже, у сучасних умовах проблема формування валеологічної культури у дітей раннього та дошкільного віку набуває особливої актуальності, адже закладає підґрунтя для збереження й зміцнення здоров'я впродовж усього життя. Валеологічну культуру дітей раннього та дошкільного віку визначаємо як інтегративну особистісну характеристику, що включає елементарні знання про здоров'я, сформоване ціннісне ставлення до нього, базові навички здоров'язбережувальної поведінки та мотивацію до дотримання засад здорового способу життя. Результати дослідження засвідчують, що валеологічна культура є важливою складовою здоров'язбережувальної компетентності дитини, яка формується через цілеспрямовану педагогічну діяльність, використання розвивального середовища, інтеграцію знань, умінь і ціннісного ставлення до здоров'я. Успішність цього процесу значною мірою залежить від професійної підготовки педагогів, відповідності освітнього середовища закладів дошкільної освіти віковим особливостям дітей та активного залучення сім'ї до реалізації завдань валеологічного змісту.

Література:

1. Адєєва О.В. Підготовка майбутніх учителів до валеологічного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2009. 20 с.
2. Андрущенко Т.К. Формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей у різновікових групах ДНЗ. Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського, 2016. №4(111). С.13-17.
3. Дехтярьова О.О., Каденко І.В. Валеологічна культура як ефективний засіб підвищення рівня здоров'я студентської молоді. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах, 2019. №62. Том 2. С.55-59.
4. Іванова В., Муха Т. Формування валеологічної культури дітей старшого дошкільного віку як соціально-педагогічна проблема. Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (4 листопада

2022 р., м. Мукачево) / гол.ред. Т.І.Бондар. Мукачево : МДУ, 2022. С.156-160

5. Калічак Ю. Л., Семкович Х. І. Передумови формування валеологічного світогляду дітей дошкільного віку. The XX International Scientific and Practical Conference «Problems of science and practice, tasks and ways to solve them», May 24-27, 2022, Warsaw, Poland. P. 503-509.

6. Клебанівська А. Формування еколого-валеологічної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі професійної підготовки. Гуманізація навчально-виховного процесу, 2025. № 1 (107). С.204-213.

7. Крохмаль С.С., Ісаєв Ю.П. Формування особистості вчителя як пропагандиста і вихователя здорового способу життя. Здоров'я і освіта. Львів, 1993. С.140-142.

8. Максимова О.О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади): навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 213 с.

9. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

10. Свійонтик О., Поливко В. Виховання валеологічних цінностей у дітей старшого дошкільного віку. URL: http://www.ir.dspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4009/1/Свійонтик_Поливко-76-85.pdf

References:

1. Adeeva, O.V. (2009). Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do valeolohichnoho vykhovannia uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [Preparation of future teachers for valeological education of students of general educational institutions]. Pivdennoukr. derzh. ped. un-t im. K. D. Ushynskoho. Odesa, 20 p. [in Ukrainian].

2. Andryushchenko, T.K. (2016). Formuvannia zdoroviazberezhuvalnoi kompetentnosti v ditei u riznovikovykh hrupakh DNZ [Formation of health-preserving competence in children in different age groups of preschool educational institutions]. Naukovyi visnyk Pivdennoukrainskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni K.D.Ushynskoho - Scientific Bulletin of the South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky, 4(111), 13-17 [in Ukrainian].

3. Dekhtyareva, O.O., Kadenko, I.V. (2019). Valeolohichna kultura yak efektyvnyi zasib pidvyshchennia rivnia zdorovia studentskoi molodi [Valeological culture as an effective means of improving the health of student youth]. Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh - Pedagogy of the formation of a creative personality in higher and general education schools, 62, 55-59 [in Ukrainian].

4. Ivanova, V., Mukha, T. (2022). Formuvannia valeolohichnoi kultury ditei starshoho doshkilnoho viku yak sotsialno-pedahohichna problema [Formation of valeological culture of children of senior preschool age as a socio-pedagogical problem]. Aktualni problemy navchannia i vykhovannia v umovakh intehtratsiinykh protsesiv v osvithomu ta naukovomu prostori - Current problems of teaching and upbringing in the conditions of integration processes in the educational and scientific space. Mukachevo : MDU, 156-160 [in Ukrainian].

5. Kalichak, Yu. L., Semkovych, Kh. I. (2022). Peredumovy formuvannia valeolohichnoho svitohliadu ditei doshkilnoho viku [Prerequisites for the formation of a valeological worldview of preschool children]. The XX International Scientific and Practical Conference «Problems of science and practice, tasks and ways to solve them». Warsaw, Poland,

503-509 [in Ukrainian].

6. Klebanivska, A. (2025). Formuvannia ekoloho-valeolohichnoi kultury maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity v protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of ecological and valeological culture of future educators of preschool educational institutions in the process of professional training]. Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu - Humanization of the educational process, 1 (107), 204-213 [in Ukrainian].

7. Krokhmal, S.S., Isaev, Y.P. (1993). Formuvannia osobystosti vchytelia yak propahandysta i vykhovatelja zdorovoho sposobu zhyttia [Formation of the teacher's personality as a propagandist and educator of a healthy lifestyle]. Zdorovia i osvita - Health and education. Lviv, 140-142 [in Ukrainian].

8. Maksimova, O.O. (2018). Valeolohichna osvita ditei doshkilnoho viku (teoretyko-metodychni zasady) [Valeological education of preschool children (theoretical and methodological principles)]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 213 p. [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia [On approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education) new edition]. Nakaz MON Ukrainy № 33 vid 12.01.2021 r. Retrieved from: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].

10. Svyontyk, O., Polyvko, V. Vykhovannia valeolohichnykh tsinnosti u ditei starshoho doshkilnoho viku [Education of valeological values in children of senior preschool age]. Retrieved from: http://www.ir.dspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4009/1/Свійонтик_Поливко-76-85.pdf [in Ukrainian].